

Beste lezer,

De laatste maanden zijn we druk geweest met de werving van een postdoctoraal onderzoeker bij NINO. Vanaf 1 september gaat deze nieuwe subsidie van start. Jaarlijks zullen wij een nieuwe vacature uitschrijven, telkens voor twee jaar, zodat er altijd twee onderzoekers bij het NINO werkzaam zijn, met overlappende aanstellingen. De fellows zullen eigen onderzoek uitvoeren, een Research Master-college verzorgen bij de landelijke onderzoeksschool OIKOS en een wetenschappelijke conferentie organiseren. Met vreugde kan ik melden dat Dr. Lucy Bennison-Chapman onze eerste Postdoctoral Fellow zal zijn. Lucy promoveerde aan de universiteit van Liverpool in 2015 op een proefschrift in de archeologie, over de rol en functie van zog. “tokens” in het Neolithisch Nabije Oosten. Zij heeft jarenlang meegewerkt aan de opgravingen in Çatalhöyük and Boncuklu Höyük. In Leiden zal zij onderzoek doen naar de rol van tokens in vroege vormen van administratie, de ontwikkeling van kleitechnologieën en de relatie tussen tokens en cognitieve processen.

De NINO mobiliteitsbeurzen genieten steeds meer bekendheid. Sinds het begin van 2019 konden wij de volgende studenten en jonge onderzoekers uit Nederland helpen om een kort buitenlandverblijf te bekostigen:

- Nynke Bosma, om deel te nemen aan opgravingen in Seleukeia Sidera in Turkije;
- Carina van den Hoven, voor deelname aan een congres in Caïro en voor archiefstudie bij IFAO, DAIK en het Egyptische ministerie van oudheden;
- Stephen Moore, voor een studieverblijf in het British Museum in Londen;
- Alba de Ridder, om college te volgen bij Wouter Henkelman aan het Collège de France;
- Arianna Sacco, om een samenwerking op te zetten met de onderzoeksgroep van Manfred Bietak in Wenen.

Onze “incoming mobility grants” zijn bedoeld om onderzoekers uit het buitenland gelegenheid

te geven in Nederland onderzoeksactiviteiten uit te voeren op het terrein van het Nabije Oosten. Sinds het begin van 2019 reikten wij subsidies uit aan:

- Hasnaa Abdellatif (Fayoum), om onderzoek te doen naar Demotische papyri in samenwerking met het Papyrologisch Instituut in Leiden;
- Mahmoud Emam (Caïro), om onderzoek te doen naar Nubische amuletten in de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden;
- Faten Kamal (Caïro), om onderzoek te doen naar Abnormaal Hiëratistische papyri in samenwerking met het Papyrologisch Instituut in Leiden;
- Leila Makvandi (Teheran/Kashan), om onderzoek te doen in de bibliotheek van NINO;
- Giulia Russo (Berlijn), om aardewerk te bestuderen in de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden;
- Joanne Stolk (Gent), om papyri te bestuderen in de collectie van het Papyrologisch Instituut in Leiden;
- en 12 reissubsidies aan onderzoekers, voornamelijk uit Egypte, die deelnemen aan de International Conference for Young Egyptologists in Leiden in augustus 2019.

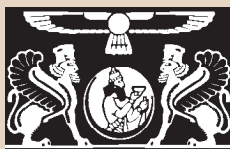
Aanvragen kunnen doorlopend ingediend worden via onze website. Zij worden vier keer per jaar door de academische commissie van NINO beoordeeld. We wensen alle onderzoekers een leerzaam en productief studieverblijf toe.

CW

NINO Funding

Congresssubsidie

NINO heeft als missie Nederlands onderzoek op het terrein van het oude Nabije Oosten te stimuleren. De NINO Conference Subsidy is een nieuw instrument om onderzoeksgerelateerde initiatieven te subsidiëren, met name congressen, workshops, en andere evenementen. Wetenschappers verbonden aan een Nederlandse

universiteit of kennisinstelling kunnen max. €2.000 aanvragen. Het totale budget bedraagt €10.000 per jaar. Onlangs ontvingen de volgende initiatieven een subsidie: een workshop Seminar Coptic Ostraca, een conferentie over Soknopaiou Nesos, de internationale conferentie van de Association of Young Egyptologists, en “100 jaar assyriologie in Leiden”.

Fieldwork subsidy

Vanaf augustus biedt het NINO nog een nieuw instrument aan: de Fieldwork Subsidy voor (archeologisch) veldwerk in het Nabije Oosten en Egypte. Twee subsidies van elk €5000 zijn jaarlijks beschikbaar als steuntje in de rug voor beginnende of kleinere projecten. Aanvragen mogen vanaf heden ingediend worden; de deadline is 15 augustus 2019. De volgende mogelijkheid om aan te vragen is in 2020.

Scriptieprijsen 2019

Evenals vorig jaar loven we weer een prijs uit voor de beste BA- en MA-scripties in onze vakgebieden. Studenten die in het studiejaar 2018-2019 een scriptie over het Oude Nabije Oosten of Egypte hebben geschreven en daar een 8 of hoger cijfer voor kregen, zijn van harte uitgenodigd mee te dingen naar de prijs van €400 (BA) of €600 (MA). De deadline is 1 oktober; de prijzen worden uitgereikt op de NINO-dag in januari 2020 (zie hieronder).

Meer informatie over de bovengenoemde subsidies en prijzen staat op de NINO-website onder de tab “Funding”. Het insturen van subsidie-aanvragen en scripties gaat via een online formulier op de betreffende pagina.

NINO-dag 2020: save the date!

De Annual Meeting of NINO-dag wordt komend jaar georganiseerd door Ilan Peled van de Universiteit van Amsterdam. De dag zal plaatsvinden op donderdag 30 januari 2020 en heeft als thema “Magic in the Ancient Near East”. Meer details en een oproep voor lightning sessions volgen na de zomervakantie.

Nieuws uit de NINO-bibliotheek

Saneren tijdschriften moderne Midden-Oosten

Vanwege ruimtegebrek zijn begin april 93 planken met afgesloten tijdschriften betreffende het moderne Midden Oosten (Arabisch/Turks/Perzisch) verhuisd naar het Gesloten Magazijn van de UBL (UBGM). Door deze verhuizing werd er meer ruimte gecreëerd voor de uitbreiding van monografieën en tijdschriften van de sectie Assyriologie. De ontstane ruimte is inmiddels opgevuld door de Assyriologische tijdschriften en de afgevoerde tijdschriften zijn binnenkort op te vragen via de uitleenbalie van de UBL. Bordjes op de kasten verwijzen naar de nieuwe plaatsing. Tijdens de jaarlijkse standcontrole die in de zomer zal plaatsvinden zullen de Assyriologische monografieën op de planken doorgeschoven worden. De verhuizing is begeleid door de afdeling Opslag & Plaatsing van de UBL.

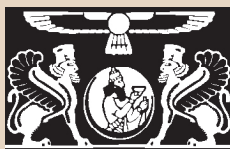

Lege planken na de verhuizing

Aanschaf digitaal materiaal

Sinds 2018 is een start gemaakt met het aanschaffen van digitaal materiaal. Inmiddels hebben wij bijna 60 e-boeken en de volgende 4 databases aangeschaft:

- Brill Encyclopedia of Early Christianity Online
- Brill's Nag Hammadi Bibliography Online (NHBO)

Zomerooster

Het Lipsius-gebouw en de omliggende gebouwen van de Faculteit Geesteswetenschappen (waaronder ons gebouw) zijn van 15 juli t/m 18 augustus geopend op maandag t/m zaterdag van 7.30-18.00u, op zondag gesloten.

Voor bezoekers zijn de openingstijden van de NINO-bibliotheek ongewijzigd, van 9.00-17.00u.

- The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament Online
- Online Egyptological Bibliography (voorheen abonnement via UBL)

Alle publicaties van De Gruyter en Cambridge University Press zijn via Open Access beschikbaar en in te zien via: Catalogus – Find Databases – De Gruyter of Cambridge. De boeken zelf zijn niet apart opgenomen in de catalogus en daar dus niet te vinden.

Er worden ook veel papieren publicaties aangeschaft. Deze zijn te bewonderen en in te kijken in de zichtkast; e-publicaties kunnen via de UBL-catalogus worden geraadpleegd. Dit jaar zijn al weer 300 nieuwe titels toegevoegd.

De zichtkast

Vos op het dak

Bibliotheekbezoekers hebben de afgelopen tijd misschien geluiden op het dak gehoord. Een proef met een robotvos om meeuwen weg te houden is inmiddels afgesloten. Lees meer op <https://outfoxed.tech>.

Bibliotheekcommissie bijeen geweest

Op 8 mei 2019 is de bibliotheekcommissie voor de derde keer bijeen gekomen. In deze commissie van vertegenwoordigers van diverse gebruikersgroepen is deze keer o.a. gesproken over de wijzigingen in het tijdschriftenbestand en de onvermijdelijke de-selectie en ontdebelling waarmee binnenkort gestart zal worden. Ook is aan de hand van tekeningen van de architect uitgebreid gesproken over de stand van zaken omtrent de realisatie van Cluster Zuid waar de nieuwe MEL-bibliotheek gehuisvest gaat worden.

Collectievormingsprofielen

In 2018 zijn er twee collectievormingsprofielen opgesteld voor de NINO-bibliotheek. Via de volgende link kunt u de profielen voor Egyptologie en Assyriologie & Archeologie van het Oude Nabije Oosten bekijken:

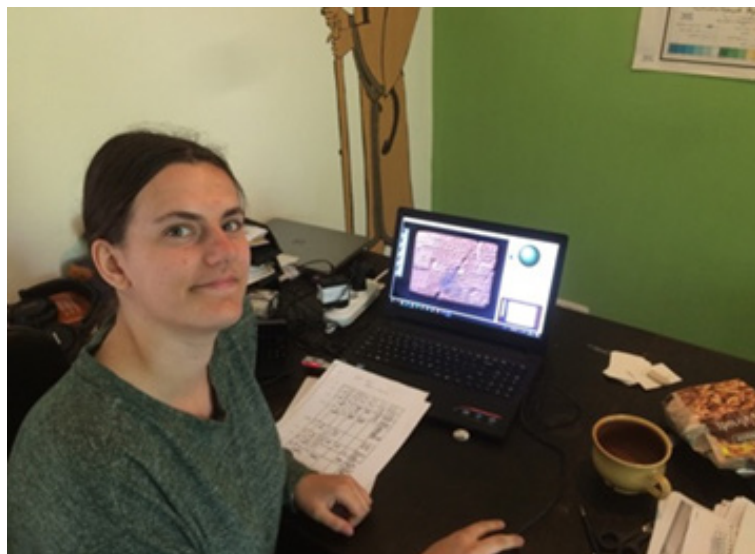
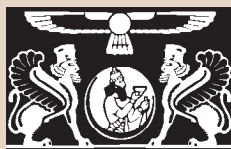
<https://www.organisatiegids.universiteit leiden.nl/expertisecentra/universitaire-bibliotheken-leiden/collectieprofielen/geesteswetenschappen>

Mariëtte Keuken

Nieuws uit het NINO-onderzoekscentrum

Bonjour!

Mijn naam is Alba de Ridder en ik ben een masterstudent Assyriologie in Leiden. Nu valt er veel te onderzoeken onder het kopje 'Assyriologie' en ik merk dat de verschillende periferieën mij erg aantrekken. Sinds ik een inleidend college Elamitisch van Theo Krispijn heb gevolgd ben ik in het bijzonder geïnteresseerd in de regio van Elam. Dit is een gebied dat nu in het moderne

Aan de slag met een PF-tablet. Foto door Luuk Odekerken.

Iran ligt, en waar men in de oudheid met een op het spijkerschrift gebaseerd schrift de eigen taal schreef. Helaas is er in Nederland geen mogelijkheid om universitaire vakken te volgen over Elam. Ik was dan ook erg enthousiast toen prof. Waerzeggers mij de tip gaf om bij dr. Henkelman, een vooraanstaand Elamoloog, te gaan studeren in Parijs. Het NINO was zo vriendelijk om de treinreizen voor mij te vergoeden, waar ik zeer dankbaar voor ben.

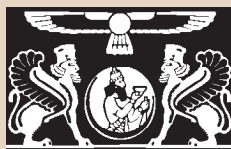
Ik ben in totaal zes keer naar Parijs gereisd. Op maandagochtend stond ik voor dag en dauw op, om de Thalys van 8 uur in Rotterdam te kunnen halen. Van 12 uur tot 18 uur volgde ik de lessen in Parijs, en rond middernacht kwam ik weer thuis.

Hoewel het erg vermoeiende dagen waren, was het zeker de moeite waard. Ik volgde twee vakken bij dr. Henkelman: het eerste ging over het Persepolis Fortification Archive, het tweede was een werkcollege waarin we teksten uit dat archief lazen. Henkelman is al jaren bezig dit archief te onderzoeken in Chicago en hij kon er eindeloos over praten. Het Persepolis Fortification Archive is een archief in het Elamitisch dat gevonden is in de muur van een overheidsgebouw in Persepolis. De teksten dateren van Darius I's 13^e jaar (509 v.Chr.) tot zijn 28^e jaar (495 v.Chr.) en gaan over toewijzingen van oa. gerst, vee, olie en wijn aan reizigers die Persepolis passeerden en aan werkers in de regio. De werkers, of *kurtasj* in het Elamitisch,

werden vanuit het hele Achaemenidische rijk, van Egypte tot India, naar Persepolis gebracht om werk te verrichten, variërend van constructiewerk tot het weven van stoffen. De *kurtasj* kregen een maandelijks gerstantsoen, zoals men kan lezen in de teksten. De hoeveelheden die ze kregen waren echter te weinig om een maand van te kunnen leven. Een volwassen man heeft zo'n 45 liter gerst nodig, of 1,5 liter per dag, terwijl het gemiddelde maar 30 liter per maand was. Een vrouw heeft 30 liter nodig, maar ze kregen er gemiddeld maar 20. Daaruit valt op te maken dat de *kurtasj* andere bronnen van voeding gehad moeten hebben. En inderdaad, soms valt te lezen dat er een kudde dieren naar een dorpje van een groep *kurtasj* gezonden werd, of dat een groep *kurtasj* de stukken aan een godheid geofferd vlees op mochten eten. We moeten dus aannemen dat de *kurtasj* in hun 'vrije tijd' moesten werken op hun eigen velden om aan hun voedselbehoeften te voorzien. We lezen wel dat de *kurtasj* 1,5 liter per dag kregen als ze naar een andere stad moesten reizen. Hieruit kunnen wij besluiten dat zij een volledig rantsoen kregen wanneer zij geen toegang hadden tot extra voedsel.

De positie van vrouwen in dit archief is ook interessant: een deel van de teksten gaat over de rantsoenen voor koningin Irdabama en haar huishouden. Zij had zelf ook *kurtasj* in dienst, veelal vrouwen, die zeer gespecialiseerd konden zijn en een relatief groot rantsoen kregen: de gemiddelde vrouw kreeg bij Irdabama 30 liter per maand, en een enkeling kreeg 50 liter! Verder is er een enkele reizende vrouw bekend, waren er vrouwelijke schrijvers, en was het mogelijk een vrouw die verantwoordelijk was voor de funeraire cultus van een vrouwelijk lid van de koninklijke familie.

Henkelman sprak ook veel over het combineren van klassieke bronnen als Herodotus met Elamitische teksten. Zo komen de namen van sommige satrapen ook voor in de Historiën. Een interessant voorbeeld zijn de *paradeisos*, of 'paradijzen': in Griekse bronnen zijn dit grote tuinen die gebruikt werden voor ontspanning en jacht, dicht bij Perzische paleizen en andere voorname locaties. Waarschijnlijk waren dit ommuurde tuinen die dienden als boomgaard

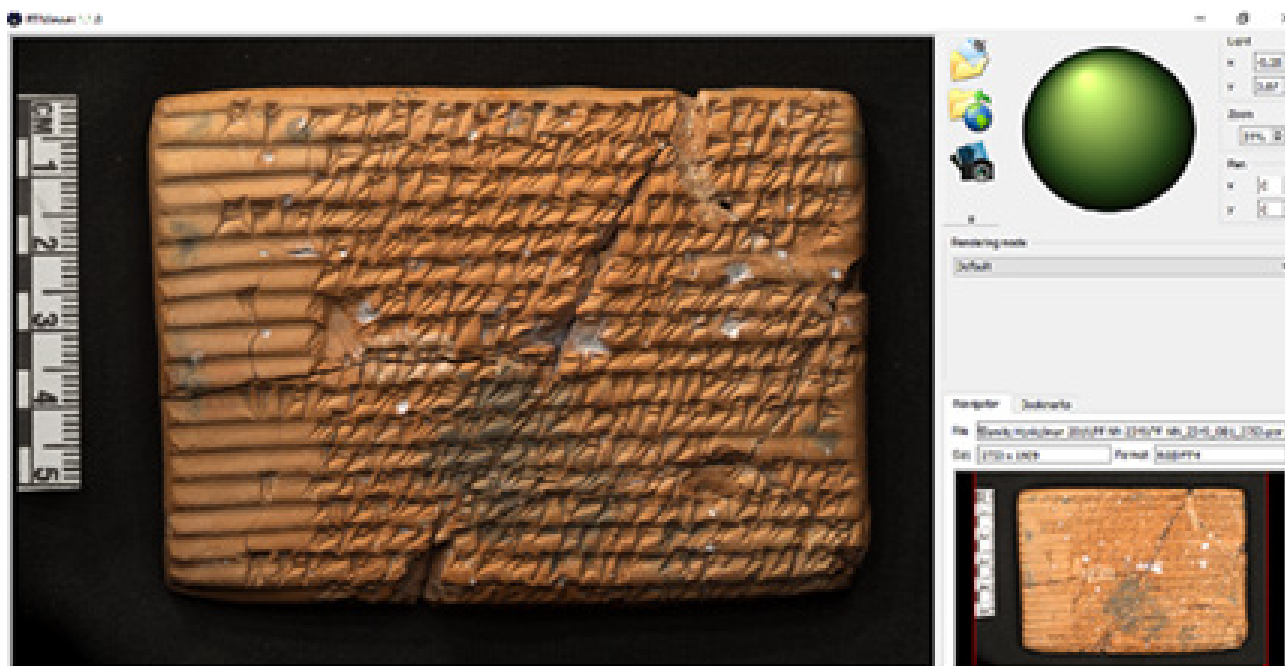

voor de koninklijke voorraad vitamine C. Het onderhoud had heel wat werk omhanden: in opgegraven boomgaarden zijn de gebouwen er in de buurt met bitumen behandeld. Dit suggereert dat men het makkelijker vond om de hele tuin van tijd tot tijd in zijn geheel onder water te zetten dan een ingewikkeld irrigatiesysteem aan te leggen.

De Perzen waren trouwens niet degenen die begonnen met het aanleggen van boomgaarden op grote schaal: pollenanalyses in meren laten zien dat er al een toename in fruit- en notenbomen was twee eeuwen vóór de Achaemeniden. Rond 330 verdwijnen deze pollenpieken bijna helemaal: blijkbaar was Alexander geen heel goede tuinman.

Uiteindelijk heb ik van deze lessen niet alleen geleerd over het Elamitisch en het Perzische rijk, maar ook hoe je een archief kunt bestuderen, en bronnen uit verschillende culturen kunt vergelijken. Dit zijn vaardigheden die in allerlei vakken van belang kunnen zijn, ook als het niet over het Persepolis Fortification Archive gaat. Ik wil nogmaals het NINO bedanken voor de Outgoing Mobility Grant waarmee ik mijn reizen heb kunnen betalen.

AdR

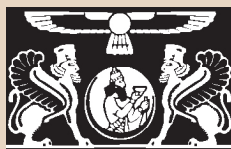

Foto van PF 1483 in het programma RTIviewer. Foto door auteur.

Dit alles werd aangevuld met de teksten die we in het tweede college lazen. We lazen van foto's van de tabletten met een bijzonder programma: met dat programma kon je de lichtbron van de foto aanpassen en zeer ver inzoomen, zodat bijna elk teken goed te lezen is. Met behulp van een tekenlijst en een woordenboek moest je dan thuis proberen uit te puzzelen wat er op het tablet stond. Het gebruikte spijkerschrift is een variant van het Babylonische, maar met meer verschillen dan overeenkomsten. De taal was Elamitisch, maar met een merkbare invloed van het Oud-Perzisch, de taal die de meeste schrijvers gesproken zullen hebben.

Archiefcollecties

Ik ben sinds mijn vernieuwde aanstelling als vrijwilliger bij het instituut bezig met het verder catalogiseren van de NINO-archieven, met name de papieren van professor De Liagre Böhl. Dit werk vordert gestaag en heeft in de komende tijd extra belang omdat er een biografie van hem in de maak is. Een interessante toepassing van dit archief was de reconstructie van een deel van een lezing met de vertoning van de bijbehorende lichtbeelden van De Liagre Böhl uit maart 1927 – 92 jaar na dato, ter gelegenheid van de viering

van het eeuwfeest van de Leidse leerstoel in de Assyriologie.

Daarnaast is er het werk aan de zogenaamde “Ahnengalerie” uit het oude instituutgebouw aan het Noordeindsplein, voor de Tweede Wereldoorlog hoogstwaarschijnlijk door Böhl begonnen, die nu mogelijk een tweede leven zal krijgen. Een aantal afbeeldingen, met name portretten, moesten nog geïdentificeerd worden – hetgeen inmiddels is gelukt. Ook van deze collectie is een verbeterde database in de maak. Ik heb voor mijn archiefwerkzaamheden tevens mijn licht opgestoken bij de Stichting Academisch Erfgoed.

In voorkomende gevallen heb ik geassisteerd bij het begeleiden van bruiklenen van kleitabletten, waaronder die aan de TU Delft voor het fysieke onderzoek naar deze objecten en het non-invasief scannen van tabletten die nog in hun envelop zitten.

Dr. Fincke, die een verzamelgeschiedenis en een database van de kleitablettencollectie heeft gemaakt, heb ik waar nodig kunnen ondersteunen met archiefonderzoek inzake de herkomst en de geschiedenis van individuele kleitabletten.

Van buiten het instituut komen met enige regelmaat verzoeken om informatie uit de NINO-archieven die indien relevant door mij worden verwerkt.

Sebastiaan Berntsen

Nederlandse oriëntalist in Wikipedia

In maart, april en mei organiseerden Carolien van Zoest en Sophia Mons drie Wikipedia-schrijfmiddagen. Het was om ervoor te zorgen dat Nederlandse wetenschappers in de vakgebieden van het Oude Nabije Oosten beter vertegenwoordigd zijn in Wikipedia, en in de verwante projecten Wikimedia Commons (afbeeldingen) en Wikidata. De laatste is een database die zowel door mensen als door machines kan worden gelezen en bewerkt, en de centrale opslagplaats voor de “gestructureerde gegevens” van de (bovengenoemde en nog andere) Wiki-zusterprojecten. Het initiatief kwam voort uit

de al lang bestaande wens om “iets” te doen met de bij het NINO aanwezige kennis, archieven en afbeeldingen, en werd getriggerd door het project Wiki-Wetenschappers van de Stichting Academisch Erfgoed.

Waarom al die moeite? Niet alleen vanwege de tot nu toe onbenutte materialen in het NINO. Door belangrijke vakgenoten uit het verleden in Wikipedia te zetten, worden onze vakgebieden beter zichtbaar op internet. De artikelen worden prominent weergegeven in Google-zoekresultaten.

De belangrijkste resultaten van het NINO-Wiki-initiatief zijn tot nu toe:

- twee lange lijsten van relevante personen in onze vakgebieden (overleden en levende);
- meer dan 30 Wikidata-items aangemaakt of uitgebreid/verbeterd;
- bijna 20 nieuwe Wikipedia-artikelen toegevoegd (de meeste over personen); ruim 10 artikelen aangevuld/verbeterd; een niet geteld aantal artikelen gecheckt en prima bevonden;
- ca. 30 afbeeldingen toegevoegd – waarvan er een stuk of 7 weer zijn verwijderd door andere Wiki-vrijwilligers, die heel streng zijn op auteursrechten.

Vooraf dit laatste was een leerzame ervaring: copyright-kwesties m.b.t. afbeeldingen op het internet zijn een stukje lastiger dan we zouden willen. Voordat we verdere afbeeldingen uit onze Ahnengalerie online beschikbaar maken, hebben we goed en praktisch advies nodig.

Op 20 mei verscheen een artikel in het Leidsch Dagblad over het NINO-Wiki-project.

Het project is nog niet klaar; Wikipedia is nooit af. We nodigen dan ook iedereen uit om zijn of haar kennis en/of afbeeldingen bij te dragen! Op onze projectpagina staan de twee lange lijsten: www.wikidata.org/wiki/Wikidata:Wiki-wetenschappers/NINO. Bij iedere naam is aangegeven of de in Wikipedia en Wikidata aanwezige informatie voldoende is, of nog aangevuld kan worden.

CvZ

Traditions and Innovations in the Reforms of Tiglath-Pileser III

My name is Kabalan Moukarzel, Assistant-Professor, PhD in the Department of Ancient History and Thracology of Saint Kliment Ohridski University of Sofia, Bulgaria.

In June this year I had the opportunity to carry out my research dedicated to some of the activities of Tiglath-Pileser III, at NINO as visiting researcher with a NINO Incoming Mobility Grant. I am interested in Neo-Babylonian and Neo-Assyrian political history, and also in some fields of social and cultural history of Mesopotamia during the First Millennium BCE.

The excellent library of NINO was the place where my work was realized. I started my research with careful comparative reading of some passages in the royal inscriptions of Assur-nazirpal II, Salmanesser III and Tiglath-Pileser III, where the system of mass-deportations and creation of new provinces are described. Additional information was obtained from the published reliefs of the kings mentioned used as historical source, as also from some letters and other documents, dated in the second half of the 8th century BCE. After reviewing the information from the sources I turned my attention to the positions on the issue expressed in the scientific literature where several aspects of the problem are studied. Tiglath-Pileser III used for his reforms mechanisms created during the reigns of earlier kings and his two main innovations were the size of the conducted deportations and annexations, added by the rapidity of converting vassal states in provinces.

The base formed by the analysis of all accessible sources' information outlined some of my future case-studies on the problem, supplemented with many new observations.

My work in the NINO library was a great experience for me. In relation to my study I found here all published source texts and all research needed. It is true that NINO has the best Assyriological library in Europe. The atmosphere here is created not only the books, but also by the kind librarians and by the well organized system of work, helping to any research in the history of the Ancient Near East. The friendly atmosphere mentioned is part of the spirit of Leiden and its kind citizens.

All my experience obtained here was impossible without the help and support of the staff of NINO. I owe special thanks to Prof. Caroline Waerzeggers for inviting me. I am indebted also to Drs. Carolien van Zoest and Drs. Mariette Keuken for their kindness and hospitality. To all colleagues in NINO I would like to express my deepest thanks for the friendly behavior and smiles, making better my stay far from my country.

Vooruitblik

Een nieuw gezicht in onze bibliotheek (sinds juni) is Frederik Rogner uit Basel. Als Visiting Research Fellow doet hij de komende anderhalf jaar onderzoek naar Egyptische iconografie. In de volgende nieuwsbrief zal hij zichzelf en zijn onderzoek kort voorstellen.

Kleitabletten in de kernreactor: nieuw onderzoek naar de spijkerschriftteksten uit de Böhl-collectie

Op woensdag 3 juli (verzenddatum van deze nieuwsbrief) is er vanaf 17.00u een lezingenmiddag over onze Böhl-collectie, in de Taffeh-zaal van het Rijksmuseum van Oudheden. Er zijn nog enkele plaatsen vrij, dus u kunt zich nog aansluiten. Toegang is gratis (laat s.v.p. uw Museumkaart zien bij de kassa). Het programma staat op de NINO-website.